

Књижевност раног XVIII века

Књижевна продукција „саксонског доба“ разнородна је и веома опширна, али није дала много спомена вредних дела, поготово оних која су надживела своје време. Међу маркантним ствараоцима позног барока или раног просветитељства обично се спомињу двоје – Јенджеј Китович и Елжбјета Дружбацка.

Јенджеј Китович (Jędrzej Kitowicz, 1727. или 1728 – 1804)

О Китовичевом животопису мало се зна, нагађа се чак и о његовом пореклу. Сматра се да је потицао из грађанске породице. образовање је стицао у Варшави. Био је у служби црквених и државних великодостојника, а последњих двадесетак година живота обављао је свештеничку дужност.

Године 1768. приступио је Барској конфедерацији и истакао се у борбама против провладиних снага; стекао је чин коњичког капетана и био ађутант маршала Јузефа Зарембе. С падом Барске конфедерације добио је амнестију и наставио службу као секретар опата Михала Липског, великог писара и референта Круне, а био је у служби кујавског бискупа Антоњија Островског.

Не зна се какво је имао претходно образовање, али од 1771. био је студент богословије за мисионаре при цркви Св. Крста у Варшави. Из непознатих разлога прекинуо је убрзо теолошке студије. На заузимање неких црквених великодостојника, међу њима и бискупа Островског, ипак му је отворен пут до свештеничког звања, те је 1777. рукоположен за свештеника. Служио је као парох у Влоцлавеку, а од 1781. у парохији св. Катарине у Жечици, где је по свој прилици и умро.

Дела

Китович је аутор двају недовршених дела која је писао поткрај живота у Жечици – врло вероватно на основу својих ранијих забележака и запажања:

1. **Опис нарави за владавине Августа III** (*Opis obyczajów za panowania Augusta III*) био је први покушај синтетичког приказа начина живота у Пољској у саксонско доба.

2. **Успомене или Пољска историја** (*Pamiętniki, czyli Historia polska*, објављено делимично 1840, у целини 1971) јесу хроника која покрива време од 1743. до 1798. с посебним акцентом на збивања везана за Барску конфедерацију (1768–1772).

Иако недовршена, оба ова дело врло пластично осликавају с једне стране карактере и обичаје, с друге – историјске чињенице. Посебно су драгоцене његова лична сведочанства о догађајима и личностима као и доста оштар критички став. Оба дела, поред документарне и историјске, имају и књижевну вредност.

Елжбјета Дружбацка (Elżbieta Drużbacka, 1695. или 1698–1765)

Елжбјета Дружбацка била је песникиња и припадала је позном бароку. Савременици су је називали „словенском Сафо“ и „сарматском музом“.

Већина биографских података о Дружбацкој позната је само захваљујући њеној богатој кореспонденцији.

Родила се око 1695. године (у неким изворима наводи се и 1698) у племићкој породици Ковалски. У младости је дуже време боравила на двору Елжбјете Сјењавске, жене краковског каштелана и великог хетмана Круне Миколаја Сјењавског. Тамо је стекла темељито образовање и вероватно упознала свог будућег мужа Казимјежа Дружбацког, за којег се удала око 1720. Брачни пар Дружбацки имао је две кћери. После мужевљеве смрти 1740. године Елжбјета Дружбацка је постала гувернанта кћери Сјењавских, а касније је боравила на дворовима неких од најпознатијих пољских аристократских породица – Чарториски, Љубомирски, Красицки и напослетку Сангушко. После смрти старије

кћери и шесторо унучади 1760. нашла је уточиште у самостану сестара бернардинки у Тарнову, где је и умрла.

Стваралаштво

Као дворска песникиња, Дружбацка је своја дела писала за ограничени круг читалаца, међутим њене песме су кружиле у преписима и њена се публика постепено ширила, а она је стицала знатан углед.

Браћа Залуски, бискупи, поштујући њено стваралаштво, издали су једину њену збирку публиковану за живота: ***Збирка стихова духовних, панегиричких, моралних и световних... (Zbiór rymów duchownych, panegirycznych, moralnych i światowych..., 1752)***.

У ову опширну уврштена су бројна краћа и дужа религиозно-поучна дела у стиху, али и неки поематски текстови, међу којима посебно место заузима ***Опис четири годишња доба (Opisanie czterech części roku)***, прва пољска дескриптивна поема. Занимљива је, поред тога, и фантастична приповест ***Прича о кнезу Адолфу (Fabała o księżęciu Adolfie)***.

Стваралаштво Дружбацке високо су ценили ствараоци зрелог просветитељства, посебно највећи међу њима – Игнаци Красицки.